

УДК 330.342.14.6 (477)

ПОСТКРИЗОВІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**Головня Ю.І., к.е.н.****Покотиліук Л.П.***Київський національний торговельно-економічний університет*

Розглянуто тенденції посткризового відновлення у сфері формування і розподілу доходів населення України. Проаналізовано динаміку рівня безробіття економічно активного населення. Виявлено, що за офіційними даними, ситуація в Україні з безробіттям є складною, але не критичною. Проте ці дані не відповідають реальності, оскільки в офіційній статистиці не враховується ряд критеріїв, які надали б змогу визначити рівень безробіття достовірніше. Має місце зростання диспропорцій між видатками і доходами Пенсійного фонду. Запропоновано заходи, які сприятимуть вирішенню визначених проблем.

Ключові слова: реальні доходи, безробіття, диференціація заробітної плати, розшарування населення, реформування пенсійної системи

The tendencies of post-crisis recovery in the forming and distribution of Ukrainian's income have been lighted. The article deals with the dynamics the unemployment rate of the economically active population. Revealed that according to official figures, the situation in Ukraine with unemployment is complex, but not critical. However, these data are not correspond to reality, because official statistics does not take into account a number of criteria to be provided to determine the unemployment rate is more reliable. There is a growing disproportion between income and expenditures of the Pension Fund. The measures that will serve to address the problems have been identified.

Keywords: real income, unemployment, differentiation of wage, stratification of the population, reforming of the pension system

Актуальність проблеми. Оцінка спроможності України до посткризового відновлення є одним з першочергових завдань державної соціально-орієнтованої політики. Наслідки впроваджуваних реформ, що спрямовані на вирішення проблем, спричинених кризою, виявились протилежними очікуванім. Розшарування і поляризація населення, втрата довіри до влади, зростання безробіття серед молоді, низька заробітна плата, зuboжіння людей пенсійного віку – далеко не всі ознаки посткризового

© Головня Ю.І., к.е.н., Покотиліук Л.П., 2013

стану українського суспільства. Реформування почало втрачати енергію відновлення. В Україні склалась складна ситуація, яка характеризується появою нових проблем у посткризовому періоді. А відтак, виявлення ресурсів, які могли б стати позитивно результативними, є актуальним.

Аналіз останніх наукових досліджень. Соціально-економічні тенденції посткризового відновлення в Україні знайшли відображення у працях вітчизняних науковців, таких як Геєць В.М. [9], Даниленко А.І. [8], Зимовець В.В. [8], Мандибура В.О. [3], Жаліло Я.А. [6], Лібанова Е.М. [4], Пахомов Ю.М. [5], Сіденко В.Р. [8], Ткаченко Л.І. [10], та ін. Науковцями досліджено специфіку змін в економіці України в умовах кризи та процесі посткризового відновлення, сформовано основні завдання у сфері реалізації реформ. Проте ряд питань залишаються дискусійними, недостатньо обґрунтованими, особливо, що стосується результатів реалізації стратегії модернізації України, виконання завдань щодо забезпечення комплексної реформи соціальної політики в посткризовий період, що обумовлює необхідність подальших досліджень.

Мета роботи: комплексно проаналізувати тенденції посткризового відновлення в Україні, виявити можливості та ресурси, спрямовані на посилення економічної активності та поступального розвитку країни.

Викладення основного матеріалу дослідження. Розробка концептуальних засад соціальної політики у сучасному світі неможлива без усвідомлення соціальних наслідків фінансово-економічної кризи. У цілому наслідки фінансової кризи можна поділити на дві групи. Перша – це поточні наслідки. Вони є оперативною реакцією на кризу. Їх аналіз дозволяє оцінити стан економіки і суспільства у короткостроковій перспективі. Це такі, як скорочення персоналу підприємств і організацій, що спричиняє зростання безробіття, зниження економічних показників, інфляцію. Вплив фінансової кризи відчули практично усі сфери діяльності, навіть найбільші компанії усіма можливими шляхами скорочують інвестиційні програми та витратну частину свого бюджету, що тягне за собою масові звільнення, насамперед у фінансових компаніях, банках та виробництві. Як наслідок виникає протиріччя з боку соціуму – населення хвилюється за збереження своїх заощаджень, а отже, й за стабільність банків, проте не хоче забезпечувати цю стабільність за рахунок виплат підвищених відсотків щодо споживчих та іпотечних кредитів.

Друга група наслідків кризи – це ті зміни, які відбуваються у суспільстві у довготривалій перспективі.

У кризовий період в Україні відбулась поляризація соціальної структури, має місце майнове розшарування населення, яке набирає обертів у посткризовому періоді.

Таблиця 1. Основні показники рівня життя в Україні [1]

Показники	2008	2009	2010	2011	2012
ВВП (млн. грн.)	948056	913345	1082569	1302079	1408889
ВВП на душу населення (грн.)	20495	19832	23600	28488	30901
Доходи (реальні сукупні доходи, грн.)	27726,9	31219,2	38052,47	44073,27	*
Середня заробітна плата (грн.)	1806	1906	2239	2633	2753
Середній розмір пенсії	751,38	898,36	999,02	1121,76	1223,25
Прожитковий мінімум	608	651	849	923	1051
Індекс інфляції, %	122,3	112,3	109,1	104,6	99,8
Роздрібний товарооборот	449607,5	442793,2	529883,2	674723,1	804330,8

*- дані відсутні

Дані табл. 1 свідчать, що в докризовий і посткризовий період спостерігається зростання усіх показників рівня життя населення. Щорічно збільшується ВВП країни та ВВП на душу населення, крім 2009 кризового року, в якому він знизився з 20495 до 19832 грн. А вже в 2010 році доходи на душу населення збільшились на 3105 грн. порівняно з 2008 та 3768 грн. порівняно з 2009 роком і має тенденцію до зростання. Невисокими темпами, проте збільшується середня заробітна плата штатних працівників на 10-15% в середньому щорічно. Тенденцією до підвищення характеризується і розмір пенсії (12-15%), зменшується індекс інфляції на 6-10%.

Проте, незважаючи на суттєві результати, досягнуті в аналізованому періоді щодо підвищення рівня життя населення, продовжували розвиватися негативні тенденції у сфері формування і розподілу доходів населення. Насамперед, це посилення соціальної нерівності і поляризація суспільства.

На одному полюсі знаходяться бідні та малозабезпечені, на іншому – незначна кількість дуже багатих. За даними американської редакції Forbes, у світі налічується 1153 доларових мільярдери. Частка українців серед мільярдерів становить майже 0,87%. Натомість річний ВВП України, за оцінками МВФ, 2012 року становив \$ 165,245 млн., тоді як загальносвітовий ВВП – \$ 69,9 трлн. Частка України у світовому ВВП

становить менш ніж 0,24%. За цим показником “вага” України у світі майже вчетверо менша, ніж за кількістю мільярдерів. Іншу статистику надає Міністерство доходів та зборів України.

За його даними, у 2012 р. кількість офіційних мільйонерів становить 3770 та 4 мільярдери. Ці дані опублікувало за результатами кампанії з декларування доходів та майнового стану.

З викладеного вище можна зробити висновок: з одного боку, утворились групи населення з низьким рівнем доходів – отримувачі соціальних виплат, багатодітні родини, пенсіонери з низькими пенсіями, частина працівників бюджетної сфери, наймані працівники з низькими заробітними платами. З іншого боку доходи, ресурси, майно продовжує концентруватись у високодохідних шарах населення. Причиною такої диференціації доходів населення є недосконала економічна система.

Вагомим показником, який характеризує баланс економічних інтересів та рівень соціальної рівності є індекс співвідношення доходів 20% найбагатших громадян країни та 20% найбідніших. Співвідношення 10 до 1 вважається критичним. В Україні, за різними оцінками, цей показник – 40 до 1 (для порівняння, у США він становить 9 до 1 в Японії - 4 до 1, у Мексиці -14 до 1 [2]).

Зазначене свідчить, що соціальна структура населення є надзвичайно деформованою, що не сприяє нівелюванню нерівності в суспільстві.

Основним джерелом формування доходів більшості населення залишається заробітна плата, а отже, її рівень також вагомо впливає на процес соціального розшарування. А відтак, аналіз її динаміки надасть можливість виявити структурні зрушення у сукупних ресурсах домогосподарств. На нашу думку, важливо оцінити міжрегіональну диференціацію заробітної плати, оскільки варіація розмірів заробітної плати значно впливає на формування міжрегіональних відмінностей за рівнем та якістю життя населення.

Найнижчою середньомісячною заробітною платою впродовж 2007-2012 рр. характеризується Тернопільська область, у 2012 р. вона становила 2185 грн. Найвища заробітна плата одного штатного працівника була впродовж досліджуваного періоду у Києві. За аналізований період вона збільшилась з 2300 грн. у 2007 р. до 4607 грн. Загальноукраїнський показник – 3026 грн. Вищою за середню заробітну плату у 2012 р. ха-

рактируються такі області, як Донецька, Київська, Дніпропетровська, Луганська.

Диференціація заробітної плати оцінюється за рядом показників, одним з яких є розмах варіації. Розмах варіації - це різниця між найбільшим і найменшим значенням ознаки у досліджуваній сукупності. Цей показник надає можливості порівняти однорідність різноманітних явищ незалежно від їх масштабу та одиниць виміру. В Україні у 2012 р. розмах варіації становив 2422 грн. Хвилює те, що в Україні у 7 областях середньомісячна зарплата на одного штатного працівника є нижчою цього показника. У Тернопільській області середньомісячна зарплата становить 2185 грн., Херсонській – 2269, Чернігівській - 2308, Чернівецькій - 2329, Волинській – 2339, Закарпатській -2351, Житомирській – 2369 грн.

Результати аналізу регіональної диференціації розмірів заробітної плати в Україні свідчать, що є нагальна необхідність регулювання доходів населення. Зокрема, встановлення науково обґрунтованих співвідношень в оплаті праці залежно від трудомісткості та соціальної значущості виконуваної роботи, що вимагає повномасштабного запровадження єдиної тарифної сітки в бюджеті. Необхідно також розробити цілісну стратегію соціально - економічного розвитку регіонів, якою передбачити конкретні заходи, спрямовані на раціональне розміщення економічної інфраструктури, пом'якшення регіональних рамок оплати праці.

Світова фінансово-економічна криза деструктивно вплинула, насамперед, на економіку України. Внаслідок кризових явищ знизився попит на експортоорієнтовану продукцію металургійної, хімічної, автомобілебудівної галузі, скорочення збуту товарів і послуг, що спричинило падіння промислового виробництва, а отже, поглибило соціальні проблеми - звільнення працівників та зростання безробіття, особливо для молоді.

За даними Держстату України, рівень безробіття у 2007 р. становив 2,3%, у 2008 р. цей показник збільшився на 0,7 % і становив 3,0%, у 2009 він знизився до 1,9%. Деякі інші показники рівня безробіття в Україні розраховані за методологією МОП.

Рівень безробіття у 2009 кризовому році стрімко зріс за усіма аналізованими показниками з 6,4 до 8.8 відсотків у середньому до усього працездатного населення; для жінок безробіття зросло на 1,2%, з 6,1 у 2008 р. до 7,3 – у 2009 р. Найбільш вразливими виявились чоловіки - цей по-

казник серед них становив 10,3 %. Така ситуація пояснюється, насамперед тим, що у кризовий період особливо стрімкий спад відбувся в автомобільній промисловості, металургії у виробництві будівельних матеріалів у яких задіяні переважно чоловіки. Щодо місця проживання, то рівень безробіття міського населення збільшився майже у 1,5 раза - з 6,7 у 2008 р. до 9,6 % – у 2009 р., сільського населення збільшився на 1,5 %. Починаючи з 2010 р., за офіційними даними, рівень безробіття за усіма дослідженими показниками характеризується позитивною тенденцією - відсоток безробіття зменшується, скорочується кількість зареєстрованих безробітних. Якщо на 1 січня 2009 р. їх чисельність становила 945 тис., то 1 червня 2013 року - 501 тис., тобто в 2 рази скоротилась. Негативною тенденцією характеризується рівень безробіття сільського населення. У 2011 р. цей показник становив 7,5 %, тобто збільшився на 0,3 % порівняно з 2009 р. кризовим роком і знизився у 2012 р. лише на 0,1 %. За статистичними даними, ситуація з безробіттям в Україні є проблемною, але не критичною.

Проте, на нашу думку, дані не відповідають реальності. Насамперед, про це свідчить демографічна ситуація в Україні. Станом на 1 січня 2009 року чисельність населення становила 46143,7 млн., а на 1 червня 2013 року – 45553,0 млн., причому найвищий рівень смертності спостерігається в категорії осіб працездатного віку.

Також існують і інші проблеми щодо статистики безробіття в Україні: недосконалим є механізм присвоєння статусу безробітного, що пояснюється незацікавленістю державних органів влади до збільшення офіційної кількості безробітних; не враховуються особи, які не перебувають на обліку у службі зайнятості; відсутня статистика щодо часткової зайнятості; багато осіб перебувають у відпустках з ініціативи адміністрації, а відтак вважаються зайнятими; значна кількість працівників виконують свою роботу без офіційного оформлення, задіяні в тіньовому секторі; не враховуються особи, які працюють на чверть ставки.

Ще однією проблемою, яка потребує негайного вирішення, є проблема працевлаштування молоді. Молодь - це важливий ресурс продуктивних сил суспільства. Успішне працевлаштування після закінчення ВНЗ є підґрунтям для становлення особистості і професійного зростання. Неможливість влаштуватись на роботу за фахом, тривалі її пошуки спричиняють депресію особистості. Людина поступово звикає

до бездіяльності та як фахівець втрачає професійні уміння і здобути навички. Не кожний випускник може перекваліфікуватись. Як відомо, якщо професія є значущою для особистості, то вона бажає працювати саме за обраною професією, мріє про кар'єрне зростання, прагне набутти професійного досвіду, постійно підвищувати свою кваліфікацію. За підрахунками соціологів США, такі люди створюють у країні додаткову додану вартість, яка еквівалентна на одну особу 400 – 450 тис. дол.

У теперішній час отримують освіту тисячі молодих людей за широким переліком професій, але зовсім незначна частина їх працюють за здобутим фахом. Випускники нерідко не можуть знайти роботу ще й тому, що їх рівень кваліфікації не відповідає вимогам роботодавців. Як правило, вони беруть на роботу осіб, які мають конкретні навички і досвід не менше 3 років в певній сфері. Такі вимоги змушують студентів працювати під час навчання, що, на нашу думку, знижує рівень підготовки майбутнього фахівця. Крім того, в Україні існує надлишок фахівців, не потрібних економіці. А отже, можна зробити висновок, що система вищої освіти потребує удосконалення. Вона має враховувати не тільки замовлення, але й орієнтуватись на конкретних роботодавців.

З метою зменшення безробіття серед випускників, держава має надавати пільги роботодавцям, які беруть на роботу молодих людей без мінімального стажу з терміном випробовування. Наприклад, на цей термін зменшити податки.

А відтак, існує нагальна необхідність пошуку засобів і розробки заходів нівелювання деструктивного впливу безробіття на розвиток людського потенціалу.

На нашу думку, одним з головних завдань економічної політики держави в посткризовий період має стати зважена політика на ринку праці і державна підтримка сфери зайнятості.

На стабілізацію ситуації на ринку праці Урядом України у лютому 2013 року затверджено програму активізації економічного розвитку на 2013-2014 роки, якою передбачено залучити до економіки до 400 млрд. грн. У жовтні 2012 року затверджено Програму сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року, якою визначено індикатори розвитку ринку праці. Проте варто зауважити що, програма має декларативний характер, не визначено конкретних

заходів та відповідальних за їх виконання осіб. Не конкретизовано обсяг фінансування, лише зазначено, що «виконання Програми передбачається здійснювати за рахунок бюджетних коштів, зокрема в частині забезпечення молоді, яка здобула професійно-технічну або вищу освіту, першим робочим місцем за отриманою професією (спеціальністю) та підтримки молодих працівників, залучених до роботи у сільській місцевості, а також за рахунок інвестицій, коштів міжнародних фінансових організацій, інших джерел, не заборонених законодавством».

Конкретні заходи пропонує Міністерство соціальної політики України, проте, на нашу думку, зважаючи на постійний дефіцит бюджету, їх реалізувати наразі досить проблематично.

Негативною ознакою є постійне зростання тривалості безробіття і збільшення кількості осіб, які тривалий час не можуть знайти роботу. Порогове значення рівня тривалого безробіття становить не більше 25-30. Станом на 01.07.2011 р. фактичне значення цього показника становило 51,4 що є загрозливим для соціальної безпеки в Україні.

Надзвичайно актуальною проблемою для будь-якого цивілізованого суспільства є проблема соціального захисту населення. Основною складовою державної системи соціального захисту в Україні є пенсійне забезпечення, яке може бути досконалим за умов, коли національна пенсійна система є фінансово стабільною.

Здійснює пенсійне забезпечення Пенсійний фонд України, який функціонує як фінансово-банківська система, активи якої формуються за рахунок внесків підприємств, організацій, громадян і дотацій з державного бюджету. Останніми роками має місце дефіцит бюджету Пенсійного фонду та дисбаланс у форматі його дохідної і видаткової частини (рис. 1).

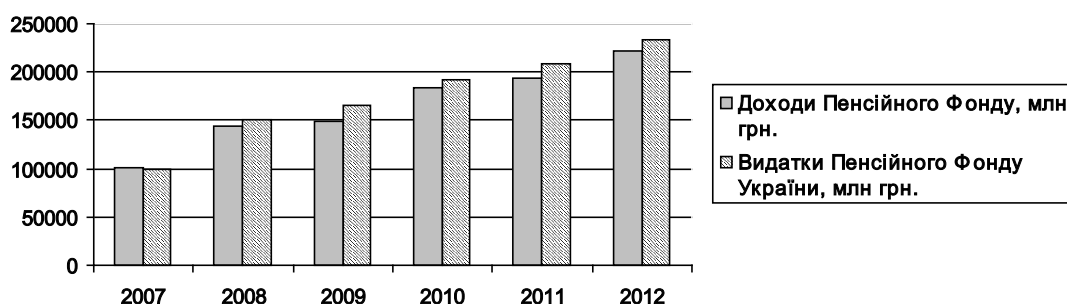

Рис. 1. Динаміка доходів і видатків Пенсійного фонду України у 2007-2012 рр.*

*Джерело: розраховано та побудовано автором за даними Пенсійного фонду України

Як бачимо, співвідношення доходів і видатків Пенсійного фонду за досліджуваний період свідчать про зростання диспропорцій між видатками і доходами. Лише у 2007 році доходи перевищували видатки майже на 1,5 млн. грн. Починаючи з 2008 року видатки перевищують доходи. Так у 2008 році цей показник становив 10,5%, у 2009 – 11,6%, у 2011 – 9,3%, а у 2012 – 9,5%.

Фінансово-економічна криза зробила систему пенсійного забезпечення практично неієздатною. За даними Мінсоцполітики та Пенсійного фонду України системою пенсійного забезпечення охоплено 13,7 млн. осіб, що становить 30% населення України. Серед сільського населення цей показник вищий і становить майже 70%. Сьогодні один платник пенсійного податку в середньому фінансує 91 % пенсії одного пенсіонера, тобто на 100 платників припадає 91 пенсіонер. За прогнозами фахівців, у 2050 р. це співвідношення становитиме 100 до 139.

В сучасних умовах спостерігається пряма залежність розмірів середньої заробітної плати та пенсій (рис. 2).

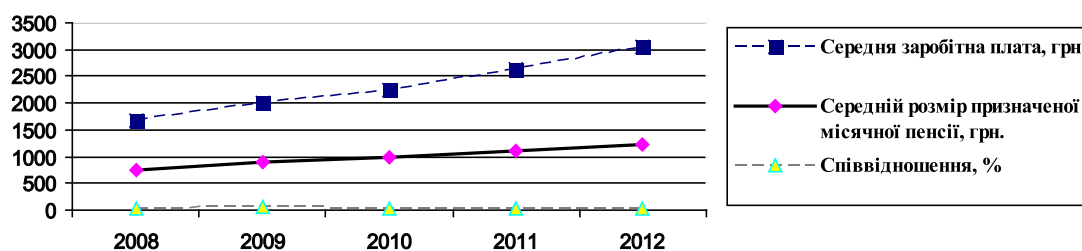

Рис. 2. Співвідношення розмірів середньої пенсії та середньої заробітної плати працівників, зайнятих в економіці

Отже, розмір середньої заробітної плати щорічно збільшується, відповідно збільшуються і розміри пенсії. Так, середній розмір заробітної плати у 2008 р. становив 1674,65 грн., у 2012 р – 3053,53, збільшившись у 1,82 раза. За цей період середній розмір місячної пенсії пенсіонера збільшився з 751,38 грн. у 2008 р. до 1223,25 грн. у 2012 р. Співвідношення склало 44,87% і 40,06% відповідно. У подальшому співвідношення змінюватиметься не користь працюючих сьогодні, а буде щорічно зменшуватись, за прогнозами, - до 28 % у 2050 р., що не залишає ніяких шансів для належного пенсійного забезпечення майбутніх пенсіонерів.

Станом на 1 січня 2013 р., за даними Держстату, мінімальний розмір пенсії становив 884 грн. Варто зауважити, що кількість пенсіонерів, які

отримують мінімальну пенсію, починаючи з 2010 р. зменшується. Якщо станом на 01.01.2010 р. кількість їх становила 9586,3 тис. осіб, або 69,9 % від загальної кількості пенсіонерів, то на 01.01.2013 р. – 2428,8 тис. осіб (17,8 %), тобто зменшилась майже у 4 рази (рис. 3)

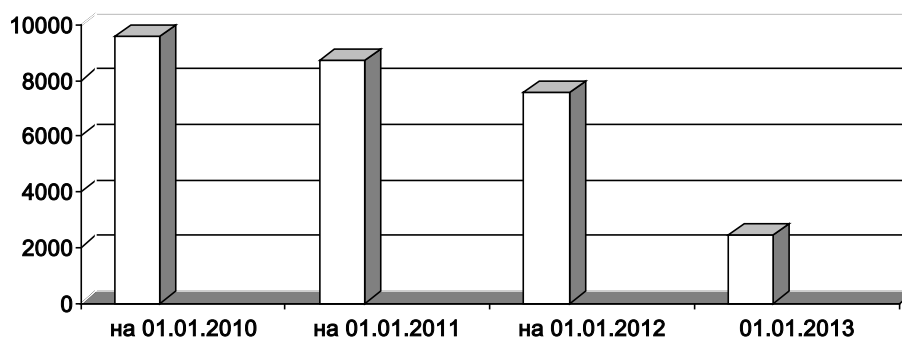

Рис. 3. Чисельність пенсіонерів, які отримують пенсію до 1000 гривень (тисяч осіб)

Максимальний розмір пенсії, за даними Держстату, станом на 01.01.2013 р. становив 8840 грн. Вражає розмах варіації, який свідчить про недосконалість діючої пенсійної системи, а відтак, і про необхідність її реформування.

У 90-х роках минулого століття почалось загальносвітове реформування пенсійної системи, спрямоване на перегляд державних розподільчих систем та їх заміну на накопичувальні. Основна мета таких реформ – забезпечити фінансову стабільність пенсійної системи, встановити залежність розмірів пенсій від величини заробітку і трудового стажу, підвищити рівень та якість життя людей похилого віку. Більшість країн запровадили трирівневу пенсійну систему. Така система надала можливість не тільки забезпечити соціальний захист пенсіонерам, а й регулювати ринок праці, нівелювати деструктивний вплив економічних негараздів на демографічну ситуацію і у цілому сприяти економічному зростанню країн.

У 2004 році в Україні було прийнято Закони «Про загальнообов’язкове пенсійне забезпечення» та «Про недержавне пенсійне забезпечення», на підставі яких було запроваджено трирівневу пенсійну систему.

Реформування почалось з 1-го рівня: починаючи з 1 вересня 2011 року підвищено пенсійний вік для жінок на 5 років. Це поширюється на тих, кому до цієї дати не виповнилось 55 років. Вік виходу на пенсію держслужбовців встановлено 62 роки. Такі параметри є нижчими за загальносвітові стандарти, де верхня межа працездатності коливається

від 60 до 70 років. Так, у Чехії чоловіки виходять на пенсію у 62 роки, жінки у 61 рік, в Угорщині у 62 роки і чоловіки, і жінки, у Литві 62,5 і 60 років відповідно.

Традиційно пенсійний вік залежить від середньої тривалості життя, яка обумовлена загальними тенденціями соціально-економічного розвитку країни. За офіційними даними середня тривалість життя в Україні становить 72 роки. Проте, за даними міжнародних організацій цей показник складає 62-65 років для чоловіків і 70-78 для жінок. А відтак цей інструмент є складним, оскільки значна частина населення не доживатиме до пенсійного віку. Крім того жінки з 55 до 60 років втратять можливість отримувати і пенсію і зарплату, що значно знизить рівень життя населення.

Проте офіційна статистика за 2012 рік свідчить, що впровадження запропонованих заходів дало позитивні результати. Так, у 2012 році кількість пенсіонерів зменшилась з 427 940 осіб., з них 243672 – жінки до 332415, з них 169924 – жінки., що сприяло зменшенню рівня безробіття, особливо серед молоді. Варто зазначити, що експерти вважають ці висновки завчасними. Реальні показники можна буде отримати лише у 2021 році, за досягнення 60- річного пенсійного віку жінок.

За прогнозами експертів рівень безробіття зросте не лише серед молоді, а стосуватиметься і людей літнього віку, особливо жінок старше 55 років. А відтак, підвищення пенсійного віку для жінок в Україні є несвоєчасним.

Незважаючи на впровадження запропонованих заходів, ситуація в солідарній системі лише погіршилась. Видатки Пенсійного Фонду характеризуються тенденцією до збільшення, має місце дефіцит надходжень.

Ринок недержавного пенсійного забезпечення активно розвивається у Західній Європі. В Україні цей фонд розпочав свою роботу у 2005 р. За даними Нацкомпослуг, станом на вересень 2012 р. в Україні уклали контракт з НПФ 579,5 тис. осіб. За нашими підрахунками, частка учасників НПФ мізерна – становить лише 0,03% від кількості працездатного населення, що фактично свідчить про занадто низький рівень довіри до діяльності НПФ та її ефективності.

Світова економічно-фінансова криза виявила низку проблем на ринку фінансових послуг України. Основними з них є такі, як низька

ефективність системи захисту прав споживачів, непрозорість діяльності фінансових установ, неналежна регуляторна політика з боку держави. Зокрема мораторій на дострокову видачу банківських депозитів і, як наслідок, «замороження» активів НПФ. Дуже низькою серед учасників НПФ є частка економічно активного населення, що спричинено недовірою до посередників фінансових послуг та низьким рівнем доходів. В Україні учасниками НПФ є лише 2 % економічно активного населення (для порівняння, в Росії – 8%, Польщі – 28%, Швеції – 65%, США – 72%, Казахстані – 87%). Зважаючи на важливу соціальну роль НПФ рекомендується розробити заходи щодо забезпечення державного захисту його пенсійних коштів.

Насамперед, необхідно законодавчо заборонити нецільове використання пенсійних активів, встановити вимогу щодо диверсифікації напрямів інвестування пенсійних активів та неможливості застосування інструментів Закону «Про банкрутство». Крім того, розробити заходи щодо забезпечення чіткого розподілу функцій накопичення, зберігання та управління активами НПФ, а також встановити внутрішній контроль за діяльністю суб'єктів, які надають послуги.

Висновки. Результати дослідження свідчать, що посткризове відновлення в Україні відбувається вкрай повільно. Негативними тенденціями характеризується сфера формування і розподілу доходів населення, мають місце регіональні диспропорції в оплаті праці, посилюється соціальна нерівність і поляризація суспільства. Не вирішеними залишаються проблеми на ринку праці: постійно зростає тривалість безробіття і збільшення у складі безробітних випускників ВНЗ, які тривалий час не можуть знайти роботу за обраним фахом. Не подолано наслідків кризи і в пенсійній системі. Не дало позитивних результатів впровадження трирівневої пенсійної системи. Реформування солідарної системи (1-й рівень) лише погіршало ситуацію – видатки збільшуються, надходження зменшуються. Не виправдала очікувань і діяльність недержавного пенсійного фонду, що спричинено недовірою населення до посередників фінансових послуг та неналежною політикою держави. Для нівелювання деструктивних наслідків кризи і прискорення посткризового відновлення України необхідно на урядовому рівні визначити пріоритети і напрями державної антикризової соціально орієнтованої політики. Процеси, що

відбуваються у посткризовий період, взаємозалежні та взаємопов'язані і мають аналізуватися на підставі комплексного підходу. Влада має нести соціальну відповідальність за реалізацію проголошених нею програм, цілей та реформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukstat.gov.ua
2. ТСН. Останні новини України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: tsn.ua/groshi/v-ukrayini-na-bagatia-40bidnyakiv.html.
3. Мандибура В.О. Рівень життя населення та механізм його регулювання: автореф. дис. д.е.н.: 08.09.01 / В.О. Мандибура. – К., 1999. – 20 с
4. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е.М. Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2012. – 404 с.
5. Пахомов Ю. М. Основні завдання формування посткризової моделі розвитку економіки України /Ю.М. Пахомов// Економічний часопис – XXI – 2010 - №1-2. – С.3-6
6. Післякризовий розвиток економіки України: засади стратегії модернізації. Аналітична доповідь / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська, Я.В. Бережний. – К. : НІСД, 2012. – 144 с.
7. Програма сприяння зайнятості населення та стимулювання створення робочих місць на період до 2017 р. затверджено постановою Кабінету Міністрів 15 жовтня 2012 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1008-2012-%D0%BF>
8. Ризики та перспективи розвитку України у період посткризового відновлення : монографія / [А.І.Даниленко, В.В.Зимовець, В.І.Сіденко та ін.] ; за ред. чл.-кор. НАН України А.І.Даниленка; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2012. – 348 с.
9. Структурні зміни та економічний розвиток України : монографія / В. М. Геєць, Л. В. Шинкарук, Т. І. Артёмова та ін. ; за ред. Л. В. Шинкарук ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. - К., 2011. - 696 с.
10. Ткаченко Л. «Канікули» для Пенсійного фонду/ Л.Ткаченко// Урядовий кур'єр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukurier.gov.ua